

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1705

VII. De Rescriptorum Interpretatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62620)

ARTICULUS VII.

De Rescriptorum Interpretatione.

SUMMARIUM.

104. Rescripta intelligenda secundum Jus.
  105. Ad lites data, ad causas & personas non expressas,
  106. Præsertim expressis majores,
  107. Vel specialiter exprimentas non sunt extendenda:
  108. Neque re integrâ ad successorem,
  109. Nisi ratione rei conveniatur.
  110. Scribè etiam interpretanda rescripta ad beneficia;
  111. Ut nomine vacaturi, recens erendum:
  112. Vacaturi per resignationem, vacans per obitum:
  113. Vacaturi in Diocesi, Cathedrali non intelligatur.
  114. Latam interpretationem admittit Motus proprius,
  115. Et alia rescripta merè favorabilia.
  116. In rescripti executione servanda est eò prescripta forma:
  117. Secus acta invalida sunt:
  118. Nisi forma esset solummodo accidentalis.
  119. De forma substantiali sunt, quæ cum clausula irrivante,
  120. Vel modo à Jure diverso:
  121. Non, quæ modò Jure prescriptò expedienda committuntur.
  122. Quæ regulariter, non semper procedunt.
104. **R**escripta, validè impetrata, non semper ita clara sunt, ut non aliqua dubitatio oriatur de voluntate Papæ vel alterius

Principis rescribentis; & propterea opus sit interpretatione: quæ, sicut in legibus ac statutis, in instrumentis ac literis aliis, sic etiam in Justitiæ & Gratiæ rescriptis facienda imprimis secundum propriam & communi usu, præsertim Curix, è qua illa emanant, receptam significationem, per tradita tit. 2. n. 123. & tradenda Lib. 5. tit. 40. à n. 13. Deinde secundum Jus commune, c. Causam 18. ut, cum de rescribentis contraria voluntate non constat, à Juris illius Regulis quàm potest minimum recedatur, juxta dicta cit. tit. 2. n. 124. & tit. 40. n. 20. Ratio est partim; quia mens principis rescribentis talis esse præsumitur, qualis esse de Jure debet, l. Ex factis 43. pr. ff. de Pupill. & vulg. substituit. & c. Ecclesia 57. V. Neque enim de Elect. partim verò; quia rescripta Justitiæ ad communis Juris observantiam conceduntur, Panormit. in c. Causam cit. n. 6. & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 15. & generatim omnia rescripta contraria juri, vel ex ipsius Juris dispositione invalida sunt, can. Rescripta 25. q. 2. & l. fin. C. Si contra jus &c. vel, ea clausulâ juri illi derogante esse munita, est necesse, ut arg. l. fin. cit. & l. Nullus 2. pr. C. de Summa Trinit. dictum est n. 3.

Præterea in rescriptis interpretatio stricta latæ præferenda est imprimis, si ea sint Justitiæ sive ad lites, c. Causam cit. Glossa in c. Nonnulli 28. V. Lites Felinus in c. Causam cit. n. 6. & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 17. Ratio est; quia hujusmodi rescripta ferè sunt odiosa; cum, quòd per ea derogetur jurisdictioni Ordinariorum: tum verò; quia tendunt ad lites: quæ, tanquam pacis & tranquillitatis publicæ hostes & multorum criminum fomenta, restringendæ sunt, Glossa in c. Nonnulli 28. V. Lites & ibi Barbosa n. 15. Quare pri- 105.
mò hu.

- mò hujusmodi rescriptum extendendum non est ad casum sive causam & personam, eò non expressam, & cum hujusmodi causa vel persona non conjunctam, *c. Cum olim 32. & c. P. & G. 40. de Offic. deleg. Vivianus in Ration c. cit.*
106. Secundò, si tali rescripto expressa sint personæ minores, quæ vi illius in iudicio conveniri possunt, cum clausula *Et quedam alia persona*, vi hujus clausulæ conveniri nequeunt personæ, expressis digniores & majores, *c. Sedes 15.* neque plures quàm tres, aut quatuor ad summum, *c. Cum in multis 2. in 6.* Tertio, eòdem modò delegatâ iudicibus causâ aliquâ, rescriptò expressâ cum clausula, *Cognoscatis super his & aliis quibusdam*, vi ejus cognoscere iudices non possunt de causis majoribus & gravioribus, quàm sunt expressæ, *c. Sedes cit. V. Nec super*: neq; etiam, de causis & litibus quæ post rescripti impetrationem sunt exortæ, *c. fin. ibi. Aut literas ipsas ad futuras causas trahunt, que nondum fuerant tempore impetrationis*: ob eamque causam etiam in Justitiæ rescriptis fere tempus *Data* est inspiciendum. Ratio præter allatam est; quia universim omnis dispositio, quantumcunque generalis sit, de rebus præsentibus, non de futuris, nisi aliud exprimat, facta censetur, arg. *1. Si scripisset 46. ff. de Legat 2.*
107. Quarto, vi rescripti, impetrati contra homines, *Qui sunt in Diœcesi*, conveniri nequeunt, qui sunt in civitate Episcopali, *c. Rodolphus 35.* quia nomine Diœcesis sæpe, præsertim in materiis odiosis, territorium tantum extra civitatem illam situm venit, arg. *c. Quamvis 4. de Præbend. in 6.* Quinto hujusmodi rescriptum impetratum contra aliquem v.g. Comitem aut Prælaturum cum clausula, *Et quosdam alios laicos vel etiam clericos*, re integrâ, extendi nequit ad successorem in comitatu vel Prælatura *c. Significavit 36.* Re, inquam, *integra*; quia, si lis cepta jam fuisset cum defuncto, istius in comitatu successorem heredem vi ejus conveniri posse, ex *c. cit. verbis. Quòd, nec, dum viveret, fuerat ad iudiciū vocatus*, argumentò à contrario ductò, defumunt Glossa *V. Dum viveret*, Panormit. *n. 6.* & Laiman *n. 1. V. Secundò*.
- Eodem modo vi Rescripti conveniri successor possit, si ejus vi antecessor ratione Comitatus, atque etiam Prælaturæ, non personæ suæ ratione fuisset conveniendus, ut colligitur ex *c. Dilecti 17. de Foro compet. & cum cit. Glossa & Panormit n. 4.* tradit Joan. Andr. *ibid. n. 12.* & Laiman *n. 2.* quòd Comitatus & Prælaturæ, ratione cujus antecessor conveniendus erat, cum isto non sit extincta, sed transierit ad successorem, arg. *c. Quoniam 14. de Offic. delegati & c. Si gratiosè 5. hac Rubr. in 6.*
- Deinde strictè accipienda etiam sunt rescripta Gratia ad beneficia, *c. Quamvis cit.* nisi mandantis intentionem aliam esse constet per textum & Glossam in *c. Susceptum 6. in Casu in 6.* Ratio; cur hæc Rescripta, quantumvis beneficia principis sint, regulariter strictam interpretationem exigant, est; quia sunt odiosa; cum, ut *c. Quamvis cit. pr.* dicitur, per ambitionem soleant impetrari: & derogent juri eorum, ad quos de Jure communi provisio pertineret. Unde
- Primò, mandatum de conferendo beneficio vacaturo, non extenditur ad beneficium post datam rescripti primùm erectum, *Clement. fin. ferè*, sicut rescripta Justitiæ ad lites postea exortas non extenduntur, *c. fin.* Ratio est partim; quia rescribens, cujus mens & intentio præcipuè attendenda est, *c. Quia sæpe 15. de Præbend. in 6.* de beneficio tempore rescripti nondum existente, non cogit

tasse videtur; præsertim cum benefici-
um, quod nulli collatum, ac proinde
possesum nunquam fuit, vacare proprie
non censetur; quia nova erectio non
est modus, per quem beneficii vacatio
inducatur, Barbosa in *Clement. cit. n.*
7. partim; quia ad beneficium de novo
creandum facta extensio nocet tertio,
jmo ejus fundatori: qui, si id non à se
designando, sed ejusmodi mandatum ha-
benti, & fortassis omnino ignoto, con-
ferendum videret, à fundatione facile re-
traheretur, Glossa *fin. in Clement. cit.*
& Vivianus in *eius ratione*.

112. Secundo, vi rescripti ad benefi-
cium v.g. Titii, vacaturum per resigna-
tionem, conferri id nequit, si vacet per
obitum illius, c. *Susceptum cit.* cujus
textu insinuata ratio est; quod obitus
& renuntiatio sint diversi modi inducen-
di beneficiorum vacationem, & species
istius diversæ; aliud enim est *Cedere* &
aliud *Decedere*, inquit Glossa in *c. cit. V.*
Non morte; ut propterea, quod dicitur
de una, de altera non rectè exaudiatur;
cum à diversis illatio non fiat, l. *Papi-
nianus 20. ff. de Minoribus § l. Inter 87.*
§. 5. V. Sed hac dissimilia sunt ff. de V. O.
Vivianus in *c. Susceptum cit. ratione &*
ibi Laiman n. 1.

Neque obstat; quod renuntians
quoad Ecclesiam mortuus fingatur, §. *Ee-
ce post can. In apibus 7. q. 1. ac proinde,*
quæ per mortem & renuntiationem con-
tingunt, vacationes diversæ de Jure non
sint; quia, etsi vacationes istæ æquipa-
rentur quoad beneficii administrationem:
quam, sicut mors, sic & renuntiatio au-
fert, §. *cit.* non tamen æquiparantur quo-
ad omnia; cum, qui renuntiat, ad be-
neficium denuo assumi, c. *Ex transmissa*
3. de renuntiat. non etiam mortuus possit;
sed quoad ea duntaxat, quæ Jure sunt
expressa; quia mors civilis naturali non

æquiparatur, nisi in casibus Jure expressis,
l. *Ex ea parte 121. §. 2. ff. de V. O.* ut in
c. Susceptum cit. cum Glossa *cit.* notant
Archidiaconus in *fine & Francus n. 16.*

Tertio, Rescriptum, quò Papa con-
ferri alicui mandat beneficium in aliqua
Ecclesia Civitatis vel Diocesis, non ex-
tenditur ad beneficium Ecclesiæ Cathedra-
lis, c. *Quamvis cit.* Ratio est; quia
ex una, quæ speciali mentione ac notâ
digna sunt, si specialiter non exprimantur,
omissa censentur studiosè, & pro-
neglectis habentur, arg. c. *Quia pericu-
losum 4. de Sent. Excom. in 6. § l. Item*
apud 15. §. 26. ff. de Injuriis: & in
rescriptis odiosis sub generalibus verbis
non continentur, quæ expressis majora
sunt & digniora, arg. c. *Sedes 15.* ex al-
tera verò parte, speciali nota & men-
tione digna est Ecclesia Cathedralis; cum
in ea Canonicatum vel præbendam habe-
re magnus honor & præminentia ali-
qua sit, ut ex c. *Quamvis cit.* & c. *Sta-
tutum cit.* §. *Sancimus* desumit Gonzalez.
in *Reg. 8. cancell. Gloss. 2. n. 39.* ut pro-
pterea in rescripto beneficii, illam ge-
nerali Ecclesiæ nomine comprehendere,
merito noluerit Bonifacius VIII. c.
Quamvis cit. nisi à rescribente etiam i-
psam intelligi, ut c. *Pro illorum 22. de Præ-
bend.* ex rescripti verbis aut aliis cir-
cumstantiis desumatur, Vivianus in *c.*
Quamvis cit. & *ibi Barbosa n. 5.*

Excipienda tamen sunt rescripta be-
neficialia, concessa motu proprio; hæc
enim latiore (non tamen ultra verbo-
rum vim extensam, Glossa in *c. Dudum 14.*
V. De ipsa de Præbend.) interpretationem
admittunt, quàm ea, quæ ad alicu-
jus instantiam impetrantur: uti etiam
rescripta, quibus Episcopo conceditur
facultas conferendi beneficia propriæ
diocesis, quæ erunt reservata; quia per
talia res reducitur ad primævum suum
statum

statum, Felinus in *c. Causam* 18. n. 17.

Demum alia etiam Gratia rescripta, quibus derogatur Juri communi, aut etiam alicujus privati juri quaesito praedjudicatur; quia in dubio, alicui jus suum auferre voluisse, Princeps non praesumitur, l. *Prætor ait* 2. §. 16. ff. *Nequid in loco publ.* & c. *Ex tuarum* 5. juncta Glossa V. *Permittat de Auth. Pall.* neque etiam Juri communi contrarium decernere: nisi ei deroget per clausulam, *Non obstante tali lege vel Constitutione, l. fin. C. Si contra jus &c.* Aliud dicendum est de

115. rescriptis Gratia, quæ continent favorem Principis nemini, nisi ipsimet, praedjudicantem; hæc enim latissime interpretanda sunt, *c. Cum dilecti* 6. de *Donat.* & l. *Beneficium* 3. ff. de *Constit. Princip.* dummodo non sint ambitiosa, *c. Quamvis* 4. de *Præbend. in 6.*

Dubium hoc loco est, quænam sint 116. de rescripti forma. Quod magni in praxi usus ac momenti est; quia in executione rescriptorum, his præscriptam formam servari, adeo necesse est; ut processus & actus, contra formam, quæ illis præscripta est, attentati, ipso jure irriti sint, *c. Cum dilecti* 22. hinc & c. *Cui de non sacerdotali* 27. de *Præbend. in 6.* ubi mandati Apostolici de providendo fines diligenter observandi dicuntur, iisque ad unguem, etiam in minimo, non observatis facta beneficii collatio irrita habetur. Ratio est non solum; quod juxta deducta tam Gratia quam Justitia rescripta sint stricti juris, & ultra expressa non porrigantur: sed etiam; quod is, qui mandati fines excessit, aliud quid, quam mandatum est, agere videatur, l. *Diligenter* 5. pr. ff. *Mandati*; cum rescripto delegatus judex vel executor circa causam vel negotium sibi commissum ullam agendi potestatem non habeat: nisi quæ ipsi commissa est rescri-

ptò; atque idcirco; quod contra vel præter formam eò præscriptam agit, propter defectum potestatis agendi invalidè agat, Felinus in *c. Cum dilecti* cit. n. 6. Tiraquell. in l. *Si unquam* 8. C. *De revocand. donat. V. Libertis* n. 59. Molina II *Traët. 5. de I. & I. disp. 25. n. 2.* & alii apud Barbosam in *c. cit. à n. 2.* Quæ usque adeo vera sunt, ut forma rescriptò præscripta suppleri nequeat per aliquid æquipollens; cum specificè implenda sit, Felin. in *c. cit. n. 10. ampliat. 11.* & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 45. jmo contra rescripti formam, etiam de partium consensu, acta invalida sint; quod rescripta Principum sint Juris publici: cui cessionibus & pactionibus privatorum nequit derogari, *c. Si diligenti* 12. de *Foro compet. & l. Jus publicum* 38. ff. de *Pactis*, saltem si forma præscripta non sit merò favore partium; cum enim hujusmodi favori mutuo consensu partium renuntiari valeat, *c. Si de terra* 6. de *Privileg. & l. Si quis* 29. C. de *Pactis*, contra vel præter formam, suò præcisè favore præscriptam, mutuo partium consensu acta jure subsistent, cit. Felin. n. 6. ampl. 5. & Pirrhing n. 45.

Verùm ista de forma duntaxat substantiali: non etiam de accidentali procedunt; cum, si delegatus quidpiam, præsertim communi jure non ad valorem, sed ad honestatè duntaxat actus requisitum, per modum instructionis vel admonitionis ad negotium licitè expediendum, observare rescriptò jubeatur, v.g. si alicui committatur, ut matrimonio inter duos contrahendo assistat: etque contrahentium denuntiationes præmittere, vel in his contractui de jure præmittendis dispensare jubeatur cum inhibitione; ne ante denuntiationes post contractum faciendas matrimonium consumment, matrimonium, quod delegato all-

to assistente; (neglecto tamen mandato id denunciandi vel consummationem ad tempus inhibendi) contractum est; Jure subsistat; quod denunciatio & inhibitiō illa non sit de forma commissionis substantiali; Sanchez *Lib. 3. de Matrim. disp. 33. n. 6. ad 2.* & Laiman *in c. Cum dilecta cit. n. 6. §. Addendum.*

Quando autem rescripto præscripta forma Substantialis, vel solummodo Accidentalitatis sit, statuere non ita expeditum est; fati tamen perspicuum reddet propositæ dubitationis resolutio, subjecto Regularum quaternario comprehensa.

Regula itaque prima sit, ea, quæ **119.** delegato committuntur cum clausula, *Non aliter, Sic neque aliō modō, Si secus fiat, irritum sit & inane*, aliæve simili, ad rescripti & istō commissi actūs substantiam pertinere, certa sententia DD. apud Barbosā *Tract. de Clausul. ususreq. clausul. 81. à n. 2.* & Ratio aperta est; quia hujusmodi clausulæ denotant præcisam voluntatem rescribentis, agendi facultatem non committentis, nisi modō præscripto; ut adeo istō, tanquam forma substantiali, non observatō, actum corrumpere sit necesse, Glossa *in c. Cum dilecta cit. V. Irritum. ubi Panormit. n. 6.* & Tiraquell. *in l. Si unquam cit. V. Revertatur n. 67.*

Regula secunda, de forma rescripti **120.** substantiali & à delegato necessariō observanda sunt, quæ à delegante modō à communi Jure diversō, eōve non præscripto expedienda committuntur, Panormit *in c. cit. n. 12.* Covarruvias *in c. Alma p. 1. §. 9. n. 8.* & Laiman *in c. Cum dilecta cit. n. 6. §. Vel formæ* sic enim *c. cit.* delegato præscriptus personalis accessus ad monasterium & constitutio administratoris, cui subtractorum restitutio fieret, quæ commissi negotij per-

tractationi præmitti Papa voluit, ad formam rescripti substantialem pertinebant; quod ea Papa rescribens præter Juris communis ordinem observari mandavit; Panormit & Laiman *l. cit.* sic etiā, si Papa beneficium Titio conferri mandet, si is in Sacra Theologia vel Jure Canonico Doctor vel Licentiatu sit, hæc Gradus literarij qualitas pertinet ad formam rescripti substantialem; ut impertranti facta beneficii collatio non subsistat, si Titius ejusmodi Gradu non sit condecoratus, Innocent. *in c. fin. de Præsumpt. pr. & Immola in c. Ex parte 12. de Constitut. n. 2.* Ratio est; quia Papa negotij rescripto commissi tractationi novum & Jure non proditum modum præscribens, id aliō quàm præscripto modō pertractari, & pertractatum valere nolle, præsumitur.

Regula tertia, contra ad rescripti **121.** formam solum accidentalem pertinere censentur, quæ illō tractanda committuntur secundum Jus commune: si quod illō committitur, Jure istō ad substantiam & valorem actūs non requiratur, ut *in c. fin. cit. Innocent. pr. Panormit. n. 16. Felinus n. 29. cit. Covarr. n. 8.* & Sanchez *n. 3.* docent, & probatur supra allatō exemplō, sacerdoti commissæ assistentiæ matrimonialis, cum mandato matrimonium denunciandi vel ejus contracti consummationem ante denuntiationem inhibendi. Ratio est; quia quoties delegato forma Juris communis eō modō, quō jure inest, præscribitur, delegantis intentio non est delegato novam formam statuere, sed eum solummodo instruere & admonere, ut procedat secundum formam juris communis; ut adeo actus, quō hujusmodi commune Jus non observatur, illicitus quidem, non tamen irritus sit: nisi aliter gestus ab ipso jure sit irritatus. Cujus ratio

ulterior est; quia expressio eius, quod ipso Jure inest, nihil speciale operatur, nec dat formam vel ponit conditionem; cum, licet non exprimeretur, subintelligi deberet, l. *Conditiones* 99. ff. de *Condit. & demonstr.* § l. *Hec verba* 3. ff. de *Legat.* 1. ubi Bartol. n. 3. & Tufchus *Pract.* V. *Expressio conclus.* 657.

- Regula quarta, aliquando tamen
122. rescripto præter commune Jus præscripta novaque forma solummodo accidentalibus: & contra forma secundum Jus illud præscripta substantialis est: quorum prius accidit, quando ex loquendi modo vel Curia Stylo, ex subjecta materia vel circumstantiis aliis colligitur, Papæ rescribentis intentionem non fuisse, inducere formam seu modum, quò non servatò actus non valeret: sed solummodo delegatum instruere & admonere eorum, quæ ad negotium melius expediendum conferre arbitratur, & in ejus tractatione cupit observari. Posterius verò, quando actus aliter gestus ab ipso Jure modum præscribente, si aliter geratur, irritus declaratur: uti &, quando ex loquendi modo aut circumstantiis aliis apparet, formam Juris communis à rescribente præscriptam ea intentione, ut actus, illà non observatà gestum, subsistere nolit; veluti, si Juris comunis formæ, rescripto propositæ, clausula, *Aliter non valeat*, vel alia similis sensus apponatur, *citt.* Laiman n. 6. §. *Addendū* & Pirching n. 48.

ARTICULUS VIII.

De eorundem Præsentatione.

SUMMARIUM.

123. *Hæc faciendâ est tempore, à rescribente præscripto.*
124. *Secus Justitiæ rescriptum, si unicum, perpetuum est.*

125. *Ex duobus, in eadem causa impetratis, primum præsentandum est intra annum,*
126. *Cessante legitimo impedimento.*
127. *Secus post annum irritatur ope exceptionis,*
128. *Et secundum subreptitiè impetratum convalescit.*
129. *Rescriptum Gratia perpetuò prædest impetranti:*
130. *Nisi ei dolus vel notabilis negligentia obijci possit,*
131. *Vel presentationi certum tempus specialiter sit prefixum.*
132. *In rescriptis Justitiæ, quoad personæ habilitatē & Actionem, Data: Quoad jurisdictionis usum & revocationem, Præsentationis:*
134. *Quoad illius perpetuationem Citationis tempus attenditur.*
135. *Dissentio DD. de tempore spectando in literis Gratia.*
136. *Verius Data attenditur quoad qualitates executoris,*
137. *Et capacitatē impetrationis rescripti,*
138. *In literis continentibus gratiam jam factam,*
139. *Et in aliis quoad ea, quæ inducunt subreptionem,*
140. *Tempus executionis, quoad hujus inchoationem & perfectionem,*
141. *Quoad habilitatem, cujus defectus subreptionem non inducit,*
142. *In literis continentibus clausulam, si tibi constiterit &c.*
143. *Et quoad beneficii naturam & qualitates attenditur.*
144. *Non solius Signatura aut Verbi Patris tempus spectatur.*

UT rescriptum legitime impetratum suum sortiatur effectum ab impetrante præsentandum est ju-